

Kültür ve Psikolojik Danışma

Dilek Yelda KAĞNICI

7. Baskı

Prof. Dr. D. Yelda KAĞNICI

KÜLTÜR VE PSİKOLOJİK DANIŞMA

ISBN 978-605-241-968-7

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarına aittir.

© 2023, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz. Bu kitap, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayınevidir**. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

I. Baskı: Eylül 2019, Ankara

7. Baskı: Kasım 2023, Ankara

Yayın-Proje: Şehriban Türüldür
Dizgi-Grafik Tasarım: Tuğba Kaplan
Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Baskı: Sonçağ Yayıncılık Matbaacılık Reklam San Tic. Ltd. Şti.
İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı 48/48 İskitler/Ankara
Tel: (0312) 341 36 67

Yayıncı Sertifika No: 51818

Matbaa Sertifika No: 47865

İletişim

Macun Mah. 204. Cad. No: 141/A-33 Yenimahalle/ANKARA

Yayınevi: 0312 430 67 50

Dağıtım: 0312 434 54 24

Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60

İnternet: www.pegem.net

E-ileti: pegem@pegem.net

WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

ÖN SÖZ

Çiğdem Kağıtbaşı'nın "İnsan ancak kendi kültüründen dışarı çıktığı zaman kültürü fark edebilir. İnsan kültürün farkına vardıktan sonra da artık onu göz ardı edemez" cümlesi benim hayatımda yurtdışında yaşamış olduğum yıllarda tam olarak karşılığını buldu diyebilirim. Yurtdışı deneyimime kadar belki de yaşamım belli kültürel çevrelerde geçtiği için "kültür" hayatımda şu anki anlamını taşımıyordu. Farklı bir kültürle doğrudan temas etme fırsatı bulana kadar duygularım, davranışlarım ve düşüncelerimin nasıl şekillendiğinin pek de peşine düştüğümü söyleyemem. Temasımın ilk evrelerindeki şaşkınlıklarımı, garipsemelerimi, kimi zaman kızgınlıklarımı, kimi zaman da isyanlarımı şimdi hoş bir tebessümle anıyorum. İnanılmaz bir deneyim olduğuna gönülden inandığım farklı kültürle temas sürecinin bireyi güzelleştirdiğini, zenginleştirdiğini düşünüyorum.

Farklı kültürlerle teması psikolojik danışmanlar olarak her yeni danışanla yeniden yaşama olanağına sahip olmamız beni bu kitabı yazmaya sevk etti diyebilirim. Yaklaşık 20 yıldır büyük bir heyecanla yapmakta olduğum kültür, kültürel uyum, çokkültürlü psikolojik danışmaya ilişkin okumalarımı, araştırmalarımı ve nihayetinde erişebildiğim kadarıyla farkındalıklarımı meslektaşlarımla da paylaşma isteği bu kitabın ortaya çıkmasında etkili oldu diyebilirim. Biraz kitaptan bahsedecek olursam, kültür ve psikolojik danışma o kadar geniş bir konu ki kitabın içeriğini tasarlarken zorlanmadım desem yalan olur. Birçok farklı kaynakta bu kitapta yer alan bölümlerin ayrı ayrı farklı bölümler, başlıklar altında yer aldığını gördüm. Amacım psikolojik danışma sürecinde kültürün nasıl bir rolü olduğunu bir bütün olarak ele alabilmektir. Bu noktada kendimce önemli gördüğüm konu başlıklarını kendi kültürümüzü de dikkate alarak, az ve öz bir şekilde açıklamaya ve tartışmaya açmaya çalıştım. Bu kitap içeriği açısından Türkiye'de yazılmış ilk kitap olma özelliğini taşıyor. Bu sorumluluk ile "Mümkün olduğunca hiçbir konu eksik kalmayın" düşüncemi bir yerde engellemeyi başararak ve sizlerden gelecek geribildirimlerle kitabın içeriğinin zaman içinde daha da zenginleşeceğini umarak, kitaba son şeklini verdim. Kitabı okurken şimdiye kadar kültür ve psikolojik danışma üzerine yapmış olduğum tüm okumalardan almış olduğum keyfi sizin de almanızı diliyorum.

Bu kitabı yazabilmemde özellikle iki hocamın üzerimde çok emeği olduğunu paylaşmak istiyorum. Biri değerli hocam rahmetli Prof. Dr. Gül Aydın. Kendisi bundan yaklaşık 20 yıl önce bizleri doktora eğitimimiz sırasında çokkültürlü psikolojik danışma ile tanıştırdı. Amerika'da bile çokkültürlü psikolojik danışma 1999 yılında psikolojik danışman eğitiminde yer almaya başlamışken, ben 2000 yılında ODTÜ'de Gül hocam sayesinde bu dersi alma şansına sahip oldum. Sevgili

hocam daha yeni basılmış olan kitapları Amerika'dan getirtmiş, hepsini satırların altını çize çize okumuş ve bize de okutmuştu. Kendisini rahmetle anıyorum. Diğer hocam ise kendisiyle çalışmaktan büyük onur ve mutluluk duyduğum, akademisyenliği bir nevi kanatları altında öğrendiğim, Türkiye'de psikolojik danışma denince akla gelen ilk isimlerden biri olan değerli hocam Prof. Dr. Süleyman Doğan. 2006 yılında çokkültürlü psikolojik danışma üzerine yazdığım ilk makaleyi önce kendisine okutmuş ve geribildimlerini istemiştım. Aradan geçen 13 yıl üzerine yine bu kitabı tüm özeni ile satır satır okuyarak bana yol gösterici oldu. Yolumu aydınlattıkları için kendilerine çok ama çok teşekkür ediyorum.

Son bir teşekkür de destekleri için ve hayatıma kattıkları tüm güzellikler için canım kızıma, sevgili aileme, dostlarıma, öğrencilerime ve kitap ile ilgili değerli geribildirimlerini benimle paylaşan tüm meslektaşlarıma...

2023

Prof. Dr. D. Yelda KAĞNICI
ORCID No: 0000-0002-5201-4784

İÇİNDEKİLER

Ön Söz.....	iii
-------------	-----

1. BÖLÜM

ÇOKKÜLTÜRLÜ PSİKOLOJİK DANIŞMA

Çokkültürlülük	4
Kültür ve Psikolojik Danışma	7
Çokkültürlü Psikolojik Danışma ve Tarihçesi	9
Türkiye’de Çokkültürlü Psikolojik Danışma Eğitimi	11
Güncel Psikolojik Danışman Roller: Sosyal Adalet ve Hak Savunuculuğu	14

2. BÖLÜM

BİR İNSAN OLARAK PSİKOLOJİK DANIŞMAN

Çokkültürlü Psikolojik Danışma Yeterlikleri.....	19
Kültürel Tevazu	27
Kültürlerarası Duyarlılık.....	28
Kültürel Empati.....	30

3. BÖLÜM

PSİKOLOJİK DANIŞMAN-DANIŞAN İLİŞKİSİ

Danışan ve Psikolojik Danışmanın Benzerliğinin Psikolojik Danışma Sürecindeki Rolü.....	36
Psikolojik Danışma Sürecinin Mikro Saldırılarından Arındırılması	38
Grup Temelli Mikro Saldırıları	40
Mikro Saldırı Süreci	42
Psikolojik Danışma Sürecinde Görülen Mikro Saldırıları	44

4. BÖLÜM

DANIŞAN SORUNUNUN KÜLTÜREL DEĞİŞKENLER IŞIĞINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

Göçmenler ve Mülteciler Özelinde Değerlendirme Süreci.....	52
İşbirlikli Kavramsallaştırma	55

Vaka Kavramsallaştırması ve Modeller	56
Vaka Kavramsallaştırması ve Kültür	57
Çokkültürlü Değerlendirme Yöntemi.....	59
Kültür ve Ruhsal Bozukluklar: Tanılama Süreci	62

5. BÖLÜM

ÇOKKÜLTÜRLÜ MÜDAHALE YÖNTEM, STRATEJİ VE TEKNİKLERİ

Kültürleşme	69
Psikolojik Danışman Rolü ve Strateji Seçimi	79
Kültür Merkezli Psikolojik Danışma Becerileri.....	83
Çağdaş Psikolojik Danışma Kuramlarının Kültürel Açından Değerlendirilmesi	88
Psikolojik Müdahale Yöntemlerinde Kültürel Uyarlamalar.....	93
Kültüre Duyarlı Bilişsel Davranışçı Terapi	96
Kültüre Duyarlı Oyun Terapisi	102
Kaynakça.....	105
Dizin.....	117

1. BÖLÜM

ÇOKKÜLTÜRLÜ PSİKOLOJİK DANIŞMA

*“Dünya on binlerce çiçekli bir kültür bahçesidir,
her çiçeğin ayrı bir rengi ve kokusu vardır.*

Bir çiçeğin koparılması bir rengin bir kokunun yok olmasıdır.

Tek dile tek renge kalmış bir dünya hapı yutmuştur.”

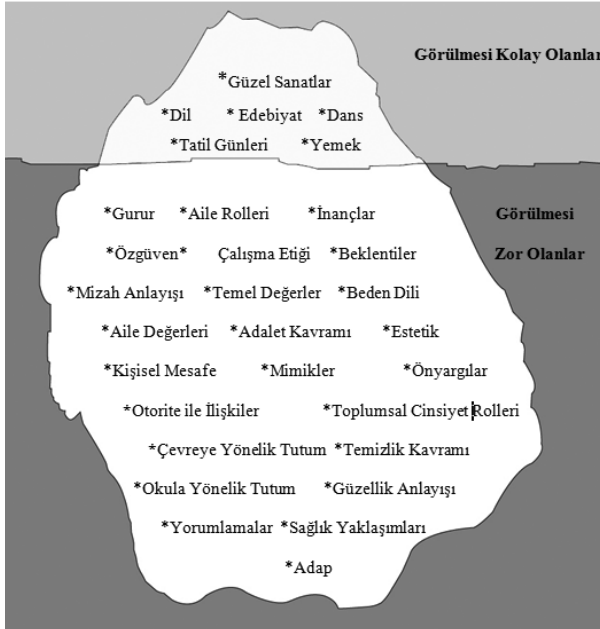
Yaşar Kemal

Kültür tanımlanması en karmaşık kavramlardan biridir. Bu karmaşıklık birçok tanımı da beraberinde getirmektedir. Toprağı ekin yetiştirmek için saban ve sürgü ile sürmek anlamını taşıyan kültür kavramı daha sonraları Cicero (ÖMÖ 106-43) tarafından felsefe ve eğitim ile ruhun işlenmesi olarak kullanılmıştır. Kongar (1996) kültürü, insanın doğaya eklediği tüm maddi ve manevi varlıkların toplamıdır şeklinde tanımlamıştır. Güvenç (1994) kültürü; sosyal miras ve gelenekler birliği, yaşam biçimi, idealler, değerler ve davranışlar, çevreye uyum, geniş anlamda eğitim, sosyal etkileşim ürünü, düşünüş, sembol sistemi ve bireysel psikolojinin yansıması olarak ele almıştır. Fay’a (2001) göre ise kültür, bir grubun yaşamını anlamlandırmasını sağlayan ve bu gruba yaşam biçimi istikametlerini sunan karmaşık bir müşterek inançlar, değerler ve kavramlar kümesidir.

Mosterjin (1992; akt. Vontress, 2002) kültürün bir ırmak gibi çeşitli kaynaklardan beslendiğini ileri sürmektedir. Biyoloji ve içgüdüler, ihtiyaçlar, ekoloji, ulus olma, bölgesel farklılıklar ve etnik köken bu kaynaklar arasında yer almaktadır. İnsanlar doğa ile ritim içinde yaşamak için davranışlarını ekolojik ortamlara, içinde yaşanılan coğrafyaya, gece ve gündüze, mevsimlere göre adapte etmek zorundadır. Ekolojik ortam ve doğa bireylerin yaşam tarzlarını etkileyebilmektedir. Bunun yanı sıra kişinin etnik kökeni ve ulusu da kültürel farklılıklara neden olabilmektedir. Sonuçta her ülkenin dili, inanç sistemi, değerleri, devlet sistemi, kıyafeti, iletişim tarzı ve çeşitli davranış biçimleri vardır. Bireyler aynı zamanda içinde doğup büyüdükleri etnik çevrenin değerleri, inanç sistemleri, iletişim tarzları ve dilleri ile de belli bir kültür içinde yoğrulurlar. Üzerinde yaşanılan topraklar da

kültürü etkilemektedir. Örneğin, coğrafi konum ve yemek kültürü arasında bir ilişki bulunmaktadır. Ege mutfağında ağırlıklı olarak zeytinyağlı tercih edilmesi ve zengin deniz mahsullerinden oluşan yeme kültürünün yerini Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde et yemekleri, hamur işleri ve baharatlar almaktadır.

Giyim tarzı ve yemek alışkanlıkları gibi bir kültürün gözlenebilir özellikleri objektif kültür olarak tanımlanmaktadır. Bir kültürün giyim tarzına, yemek alışkanlıklarına, edebiyat eserlerine, danslarına bakarak o kültür hakkında bir görüş sahibi olmak nispeten daha kolaydır. Kültürün bir de inançlar, değerler ve normlar gibi gözle görülmeyen birtakım özellikleri vardır ve bu özellikler de öznel kültür olarak tanımlanmaktadır. Kültürün karmaşık yapısını özellikle öznel kültür oluşturmaktadır. Bir grubun öznel kültürel özelliklerini anlayabilmek zaman ve özen gerektirmektedir. Örneğin bir kültürdeki aile rollerini, temel değerleri, o kültürde mizah anlayışını, o kültürün beden dilini, inançlarını anlayabilmek o kültür ile yakın teması gerektirir. Kültürel özelliklerin bazıları Şekil 1'de olduğu gibi buzdağının üstünde kalan özelliklerdir. Buzdağının altında ise kültürü çok boyutlu tanımlayan birçok değişken yer almaktadır.

Şekil 1. Kültürel Buzdağı (Janine Music Room, t.y.)